

راوه ستانده د گدل - چيروكا له علي خان غولكوړي

د هره بهرې نه ده پلا جو تيار يان كړي كړتي بريا به كې ژ هزا خو بده ت يان ماتي خو چاره كې د كړيارا وي بكت ژ بهر هندي نه زانين و گيژاتي يا حشه بو لناف چينا هه ژار و فه قيرا ، و فني چهندي بي گومان داخا خو هه بول سر بهر همي و چ جوړه سامانه كي تر .

هر و هسا نابوري ما يا بن كه فتې گنمي سور كړي ددا گيانه و هريت خو كار س ژي ب ده ست هه ژارا نه دكه فت . بو وان و هسا دياره هه گه ر بهر هم مشه بو جو تيار دي ژبن ته باء وان دهر كه فیت ژيارا وي دي بشكفتيت له پره مه زاني و هرا را ميله تا په يوه ندي يا هه ي دگه ل مشه بونا بهر همي فه شانكو بشكفتتا لايي نابوري .

باشه كه نكي هزا كومرنا فولكوړي لناف في كومه لي په يدا بو ؟ دهر ان دهر نه م نزانين ژ كيش روژي يان سالي - لي دي شينين ژ كومه لي يوروي فه بي دائين چونكه شيان و تواناييت وان پيتر بون ژ ميله تيت دي .. ده مي كو بو روژو وازي په يدا بوي لناف به را هه ردوو چيني ت مه به ري نو كه به حس كړي . فيا در به كي لدهر به كي بدن وب ده ست فه هات ل ده مي كو جيهاني بانگي

ل بشكوړينا گولا چه رخي هه ژدي ميله تيت يوروي ده ست ب كومرنا فولكوړو و كه له پوري خو كر نو شيني ت زه فيا في چهندي خرفه كرن ژ سه رليفا و فه حه جانسن چ چيروك چ سه رها تي ، په ند .. ستران ... ژيان نامه و داستان . چيفانوك .

ژ كه فن و ل ناف هه مي ميله تا دوو ته خيت سه ره كي هاتنه په يدا كرن ته خا ناغاو دهر به گه و يادووي ته خا ره نج كيشاو بن ده ستا هر نيك ژ فان ته خا ب كړياريت خو راد بيت لديو ف چه رخي گه ردوني لي ژ پلي ماتيكرنا ته خا نيكې د كارو بن ده سترنا ته خا دووي نه ف بزفتتا بوري دبېته گياني ميژوي هه مي دبنه چيروك و سه ربور و كه له پور - هوسا - لي بي ي ژمار - دوو جوينيت ره وشه نبيرا دگه ل نيك ري كه تن . مرازا دهر به كي ده سته سه ريا جو تيار و ره نج كيش بو نينا هه مي تشت بو به خته و هريا خو ترخان كرن چينا بن ده ست بزفت ل مانا خو گه ريا پارسي ژياني بخو په يدا كړ لي د با زني هزوو بي ريت ناغاي دا روژ بويادي ره هيت دارا وان خو كوړ داهيلا و زانينا وان ژي وه كي مه گوتي و هرا نه ددا - چونكه وان حه ز نه دكر كوفه قير وژار تيبگه هن يان زانا ببن دا ژبن ده ستا دهر نه كه فن .

ژبیرنه کره بو خرفه کرنا که له پوری خو چمکې فی میلیه تی سه ریخوی یا هه ی لقی چه ندی نانکو د ژيانا کومه لاتی - نه وی ژي وهکی زانایی عه رب که ژيان دهغه رن میژوو هه فیشکن دئه که را بسلمانه تی دا میژوا خو یا پرکری - ل چه رخی بیسته مین دهست ب کومکرنی کر لی که له ک بهی فه مایه فه مانا وی ژي یادیاره ژ نه ته ناهیا ویه . ل نیکاتیایا سو فیاتی - حاجی جندی - نقش توکه که به لافه کرب نافی « فولکلوری کوردی » هر وه سا جاسمی جلیلی .. دیسا قه ناتی کوردو تیکسته کا فولکلوری یا دروست کری . نانکو لوپوری زوی دهست هافیه فولکلوری کوردی دیسا کتیا « تیپ ونه ریت کوردی » مه لا مه هودی بایزیدی وه رگیرانا د . شکریه رسول ول کوردستانا عیراقی « محمد توفیق وردی » ژي هر ده کر دگل هنده چیرو کیت وه رگیرای بو عه رهبی بنافی « قصص کردیه » و بزافا شاعریت کورد نا ژبیر چیت وهکی پیره میردی و گوران کو بهایه که دایه لاین فولکلوری . یا هیژایه نه ز بیژم که پیره میرد یه که م کهس بو ناگری نه ورزی ل باژی رسی سوله یمانی هه لکری - و مه لا محمودی دیر شه وی وکتیا وی مشتاخا چیا ژ کوتنیت پیشیا . و مه یی زانی هنده که نجیت دی ژي ب فی چه ندی رابوین وهکی احمد عبدالله زهرو و سترانیت دیلانا و برادر فیصل و خه جی یی کو دهر ده وامن هیش وکتیا سه یدا مصطفی نوری بامه رنی وله علیخانا وی - زه فیا توف چینا مه . نه قاهه ب تنی کومکره بی یی چاره سه ریه کا زانستی یه هه تا نوکه چ خاندن و لیکولینیت به رفه ره به ره ف نه بینه لی وه رگیرانه ژ سه ر لیفا فولکلور تا کو نه نیته رانیخستن گفاشتن تشتیت به رکه فتی ژي چق نادهن . تقیا دگل وان مروفا بژین د گه ل وان کریارا فه ژین پاش ب ژيانا خوفه گریده یین . یافه ره بزاین دهست بهی کرنا هنیرا ووشی ژ فولکلوری یه - کومکه یین بخوینین هه لکولین - فه ودژیرین و نه م چه ندی دبوری روژیت خوبه مین دی هنده دهست و داری گه مین .

بی گومان - خاندنیت نه ده بی هه گه ژ گپرو گرافارینت میلیه تی ب دویرکه فتن چ مفا تیدا نامینیت . مه به ستا من نه وه بیژم کو چاره سه ریا زه حمت کیشانا رینجه بری بگت وی میژوا بری ره زالت و بن دهستی و ساغیکه ت دا بشیت د روژا خو بگه هیت که له ک مه سه بییت نه ده بی و هونه ری په یدا بون وهکی « هونه ربو هونه ری » . یان هونه ربو که لی . یان هونه ربو ژیانی»

ژینا نه ته وه یاتی تی دای و بهایه که دایه چینا بن دهست هنگی که نجیت بورژوازی زفرینه که له پوری خو ره سه نیا خو ژي هه لکیشا په یوه ندیا خو دگل ژیانی دیارکر . هه لیه ت نه فه باژی رینه تقیا بزفرنه جوتیاری ل گوندا چونکه فولکلور و که له پوری میلیه تی لناف که سانیت لی پوری وگوندی و ساویلکه روی ددهت ژبل هندی نه وی پیوه ندیا نیک سه ره یال ل گه ل دهره به کی و پاله وانیا وی که له پوری نه و جوتیار ب خوویه ... بو فی چه ندی ...

[یه که مین هه ولدان دهره هه تی کومکر و هه لیزارتنا سترانیت فولکلوری ل نینگلته را روی داو « ساک فرسون » بهی رابو سالا 1670 ز پاش زانایی جیرمه مه نی سالا 1778 ز پاش زانایی نیورس « نیراش » ...⁽¹⁾

ول چه رخی بیسته مین ب ره نگی کی فراوانه زانا و بسپور دفلکلوری دا بزفتن ژه می لایا فه . یا خوجه بیژین ل وه لاتی عه رهبی ده مه کی نزیک دهست هافیه کومکرنا فان تشتا نه وان ژي نه سپیریا خو دابو زانینا تاییه تی دهنده بیردوژیت بیهانی وهکی رومانسیا و میسالیایا . و فرویدی دگل لاینی سیسولوژی فه میلیه تی کورد ژي وهکی هه می میلیه تی جیهانی خودان که له پور نه و ژي که له کی که تیه گنگاشی دگل هیزیت تاییه تی دژی وی که له ک رنج و نازار پاکیشای دگل ناغاو دهره به کی و بیهانیت دهست دریز نه و ره نجا وی و خورگرتن با بویه چیا ژ که له پورو فولکلوری ره وشه نبیری کورد ژي باهرا خو

دبیت هر دهلیفه کی و دست و داره کی نه گهریت خو هه بن
لدویف ریکه فتتا ژبانی . نه فه ژبی په دابون ده می مروف ب
رژیمفه گهورین .

لی ها هه که ر میلیله ته کی ژپه پدا بونا وی تا کو تیپه پینا
چه رخی بیستی په که نه گهر هه بیت تو بیژی هونه ری وی دی چ
بیت یان ژکیش قوتابخانی دژمینریت .. ؟

که له پوری وی میلیله تی دی به رسفا پرسیرا مه دت بی
خوفه هیلان بزاقا فی که له پوری هه می لناف بازنه کی دزفریت
باشه هونه ری فی میلیله تی ل چ قوتابخانه دانین ؟

نه ز دبیزم فی میلیله تی قوتابخانه کا تایبه تی یا هه ی
نه وژی هونه ر بو کوفانداریی . که له ک سترانیت دیلان وشه هیا
ژ بنه کوکا خو کوفانن وه کی «مام عه بیاس .. سینم خان ...

هند» فان کریاریت کوفانیی ملله ت دیلانی لبر دکت دله یزن
باوهر ناکه م ملله ته که هوسا دلفه کری هه بیت . خوړه ننگ بکه ت
دگل هه می دست و دارا داوهر تی لبر مقامی خه مدار بکه ت .

دا بیینه سره بابته تی مه گوت هه تا نوکه مه چ لیکولینیت
زانستی لسه ر فولکلوری کوردی نه دیتن که له ک ژوان سه پدا بی
فولکلور راگری بی که تیه دان لی بورینیت جوتیار نه زان و مروقی

ساویلکه . ژبه ر فی چه ندی من فیا نه ز فی دهرگه می ب قوتم
نه کوفه که م . لیکولینا مه لسه ر خه ج و سیابه ندی ژبی نه ف
قوتانی بو .. نوکه ژبی ل گه ل چیروکا دلداریی «لعلیخانا

گوفه بی» ژکومکرنا سه پدا «مصطفی نوری بامرنی» .
بوچی نه ف چیروکا هیژا دمینیت نیخسیرا کوچک و
دیوانیت گوندیا . بوچی ناکه یه هزره کا نوی بو که نجیت خویا

ژمن فه نه ف چیروکه یان سستی و فخرخ یان خه ج و سیابه ند یان
درویشی عه پدی ... هند بی وه ندی ب مه فه نینه هه چ وه کوئه و
دبیانی نه ژرپفه چونا ژیارا مه دل می ب لعلیخانای نا سوژیت یان

خه جی .. ساغکرنا که له پوری په یسکه کا بلنده بو تیگه هشتنا
مروقی و وهرارکرنا پاشه روژی . باشه هه گهر مه چیروکا
لعلیخانای ساغکر دی مفایه کی ژبی وهرگرین .. فی چه ندی

چه وا زانین .. ؟ - هه گهر مه زانی کانی مروقی وی چیروکی که
کورده چ کریه چه وا رژیما ژبانا خوب ریغه هازوتیه ..
که رناسیت وی کاربده سته .. ناغانه .. خاتوینن .. کچیت

فه قیرانه حوکم دارن .. شه ره نیخا جوانیی و کریتی په ..
ژن بابیه .. نه فه نه بی کو کریاری په پدا دکن و مه زن دکت . ژ

شه هیوا کوفانداریا هه تا به هیی .. نه فه هه می ژبی نوکه
دبه رده وامن د ژبانا مه دا ..

چیروک ب کورتی

کینسی عه لی سه روک نیلا خودانی دوو ژناو دوو کورا
دمریت ته ختی سه روکاتیی دهیلته فالآ . دایکا هه سهن ژبی
دمریت . پاشی صادق ب حیلا ملیت فاطما دایکا خو وی ته ختی

پر دکت ل ده می نیل دبینن نه بی هیژایه هه سهن دئینن دفا
ژنه کی بو فه گوهرین ب بویکینی وه سا دیار دبیت ل ده می کو
کچیت دووانزده هوزا بو ریزدکن ... دیار دبیت کو هه فیشکا

وی دنافا سهر ناهه لدت ژ وه لاتی دهر دکه فیت .. دکه هیته
گوندی گوفی ل ویری گوستیل لیکتینه گهورین . دزفریت .
پاشی په نجیت خرابیا ژن بابی ده ست بی دکت لناف دل می هه ردو

دلدارا هه تا کو ریغه چونا ئافی سه ره فراز دبه ت و به ختی
هه سهن وشه ننگه له علیخانای رهش دکت دل می وان
لیک نه خوش دکت ب مه کرو حیلا . پاشی بو کوری خو صادق

ف دکیشیت و . هه سهنی زاقا دبیته دهواتی و خازگینی و نه فی
گفت و گوئی لناف به را هه ردووا ده می پیک هه سیاین :

له علیخان :

هه یلا لمنی ژاری به خت ره شی

نه فه چ وه خته چ زه مانه

نه زا ب میرکا زه نه می دا

که تم چه ندا پانه

کچ و کورا ب که یف و خوشی

گریدایه مه زنه دیلانه

ل سه ری میرگی لبنی میرگی

صیرینا کمیت و هه سپانه

هه یلا لمن غه ری بی من نه زانی

عه ده تیت فان دچه وان

من نه زانی حه سه ناغا رهندو ده لال

زاقایه یان ژخاستی یانه .. ؟

هه سهن :

هه ری له علیخانای دینی

دهول قوتا حنکه حنکه

زرناییزا پیکه پیکه

نه زنی مال ویران چ بیژم

چ فہ گپرم نی کوتنا من خوزیکہ
 نہ فرو صادق ناغایی ژن بابی
 زافایہ ولہ علیخان ژویرا بویکہ

پاشی ہسہن ژنابابی دکوژیت . ب چولا دکہ فیت ہشتی
 ہفت سالا قہ ستا لہ علیخانا ہہ ژاردکەت و دوماہیہ کا
 کوفانداری چافیت وان پیک دکہ فن و ٹیک دیناسن .. و ہشتی
 راستیا راست ناشکەرابی ہسہن دچیت ٹانکو دزفریتہ ناف
 چول وچیا بہ لی دمريت .. ولہ علیخان ژی دکہ فیتہ سہر تہرمی
 وی .

چيروک ب دتینہ کا گشتی

- 1 - دانہر
- 2 - جیہو دەم
- 3 - دلداری
- 4 - قہنجی و خرابی

* ہندی فولکلورہ دانہر نہ نیاسہ چمکی میللہت ب خو
 بہرہف دکەت ، سہرہاتیا لعلیخانئ دەمی رویدانئ ہمی
 کہس کہ ژیان ہف ہی ہسہیان ہمی خەلکئ دەقہری دشیبا
 وی بیژیت کی دانہر بو نوزا .. ؟ کہ چيروک وی سہر بخو خو
 پیداکر پاش ل کوچک و دیوانا ہاتہ گوتن سہرفہ کرن . فیجا
 ژبہرہندی ب گہلەک شیوا وتایا تیتہ گوتن .. و چودہ فیت
 ہونہری بو نہ ہاتینہ دانان .

* جیہو دەم :

لہ علیخان : خەلکئ گوندئ «گوفہ» یہ ل دەقہرا باژیری
 میسلئ ہتا نوکە ژئ ئەوگوند یئ مای و ناغایہ وگوندہ کئ
 کوردایہ لدہشتا «شیخانئ» لایئ مریبا ول نزیک گوفئ زینافا و
 روفیا ژگوندیت گورانی و شہرہ فانیوا . ناغاتیان وان ژئ ہہ تانہو
 بەردہوامہ . چيروک و ستران بیژ گوتی ہسہن ناغا لبازیری
 زاخوکا بہ ہدینا ہاتہ خار ژوہ لاتی تورکیہ . چوگوفہ یا باژیری
 میسلئ ناف کورانیٹ ناف کوری - دبیت ژئ گوفہ یہ ک ہہ بیت
 لناف گوندیت تورکیا ، لی ہا یادیارہ کو نہ ل تورکیایہ چمکی د
 چیرکئ دا یا دیارہ دەمی کوکچکیت دوانزدہ عہ شیریت کوچہرا
 بو خرہفہ دکەن دبیزیت رزقی من ل ناف کچیت فی ولاتی نینہ -

لہسہی خو سویار دبیت ودوہ ہیفا بہرزہ دبیت ہتا کو
 دزفریت ہشتی ب سہر تورینہ دەست کریا خو ہلدبیت کچا
 ئەحمەد ناغائی گوفہیی و راستہ وەکی مہگوتی بنہ کورکا ناغا
 یادانایہ لفی دەقہری . وەکی مشیر ناغائی روفی . محمد
 طاہری زینافای و . صدیق خانوینی ... ہند ژلایئ دیفہ ہسہن
 ناغا کوری « نینئ علی» ژ عہ شیرہتا کیکان و ملان و گہ ودان
 لدہقہرا تورکیا خودانیت واری کوچہری . خالیت وی ژئ
 [جانگیر وسہ عیدین] ناغانہ دایکا وی زہینب کچا جانگیر ناغایی
 ماخور ، و ژن بابا وی فاطما کچا سہ عیدین ناغایی
 دیار بہ کری و . برایی وی صادق . ئەفەنہ گہرناسیت
 چيروکئ .. کریاریٹ چيروکئ ژ بزافا ژیانان وان روی ددہن و .
 سہ بارہت وەختی ، یاراستی ہندی فولکلورہ ئەم نہشین
 دەستی خودانینہ سہر میسلیت وەختی و ژمارا رویدان وشوین
 ہونی ، لی دی شین فی چہندی ژندہ کریار و بہ لگیت ناخفتنی
 دہر ٹیخین . وەسا دیارہ کو ہنگئ ئیراق یا تورکیا یان شام
 نہ دەولہ تیت سہر بخو ہون ... چونکہ قارہمانئ چيروکئ
 ہسہن ، بی ی پاسہ پورت ژ تورکیا ب ناف خاکئ کوردستانا
 ئیراقئ تیتہ خار ، و ہر وەکی یہک ولاتہون . ٹانکو دەمی
 ٹوسمانلیا بو - چونکہ بابی وی دبیزتہ ہسہن نہختی کچا من
 «دہ» صندوقیت زیری ٹوسمانلینہ ہر صندوقہ کئ صہد
 زیریٹ زہر تیدا بن ..

دلداری

چيروک د راستیا خودا تہفتی دلداریی یئ راجاندی ،
 ئەفینیی ہیزا خو بہردایہ سہر ہوش و ہزریٹ ہہردووا . ہتا
 کوہمی تشت رائیخستی د ریکا وی ئەفینئ ، دەمی کوہر
 پینچ ہست بوینہ یہک رەنگ ژ ناغا عیشقا کەل و گور جیہان
 ہمی تاری بو ب تنئ شہ مالکا دلداریی مایہ ہل و دسوژیت ل
 ہر چار کناریٹ واری ژینئ ، . لہیرہ یا ہیزایہ کوئس
 پیچہ کئ ل گہمیا ئەفینئ سویار بیم دگہل ہنگو بکە قمہ دەریا
 ژیانئ کانئ چہوا خو گہ ہاندیہ رەختی تہناہیی و چوقوناک
 ہاژوتیہ و چہند کہس خەندقینہ و چہند کہس کہ تینہ باسک و
 مہلا و چہند شیت و بی ہوش بینہ یان تیدا شپنہ ژین بینہ ، یان
 بوینہ کەنکە نہ . ئەفین ہر یہک ٹاگرہ . یہک سوپن و رونامیہ ،
 لی پەیمان بہر و سوزدار و دلدار نہ ہمی ٹیکن و ہر قوناغہ کا

کومه لی دهنگی خوینی دای .

نه فلاتون بو جارا نیکی ب گهرساتیا وی حه سیا ئینا
رژیمه کا تازه بو جی به جی کر . هه تا گوته ئی نه فینا نه فلاتونی یا
کو نارمانج ژی نه له شه ومیاتی . لی نارمانج پاراستنا گیانی
نه فینداریه ، بهایه کی گران دای سوزی . گوت باکیا مروفی
ب نه فینی په یه عی - چه ندی مروف . ب ناگری نه فینی
بسوزیت دی هند د نه فینا نه ردی دا سوزیت و بیته وه لات
شینر .

د گوت پاکیا مروفی پی وهندی یا هه ی دگل دلاری -
شانکو چه ندی مروف نازاری بخوت دی هه ولده ت نزیکي
مروفا یه تی بیت نه فینی مروفی باقر و بژین دکه ت ژ
پیساتی یی لی . مه دیت چه وانیفه کا کومه لی فرهنگی هاته
گهرین پشتی شورپه شا فرهنگی رابی ده می مه سه بی
رومانتیکی ده رکه فتی په رسیا نه فینی هاته کرن و یاسا ورژیم
بو پاراستنا مروفی به له نگاز هاتنه دانان هه تا کول چه رخی
نافنجی نه فینی هاته به ران بهر عه گیدیا شه روجه نگا نه خاسمه
نه و گورو گرفت و نالوزیت ریگا که هشتنی و . نه فینا ب سه د
گیژی بو قاره مانیه ک کو فیرس شانازی پی بیه ن هه تا کو که له ک
کتیب هاتنه به لاف کرن لسه رفی چه ندی .

«نه ندری لوچابلان» ب لاتینی کتیبه ک دانا ب نافی
«هونه ری نه فیما پاک» یانکو «فن الحب العف»^{۳۱}
لفیری چاپلان ژنکی شوینا ده ره به گی ددانیت کو دلدار
ب که فیته سه ر چوکیت خو به ران بهری دل به را خو سه خمه راتی
فیانی نانکو دونه شه مالک دسوتن و چه ندی ناگری وان بوربیا
ژیان شیرین تر لی دهات . وه سا عه گیدی دلدار . مه رگی خو
پیش کیش دکر . خود نیخسته ته نکافیا و نالوزیا .

بو نمونه قاره مانی چپروکا «لانسیلو» یان «الفارس ذو
العربه» ژ به ره فکرنا [کریتیان دی تروا] یا کو لانسیلو عه گیده
میر خو که له ک لبر نه خوشی و سه رهاتیا دگریت سه خمه راتی
قورتال کرنا دل به را خو میرخاتم «جینیفه» ژ زیندانا
«میلیاجان» یی ده هبه نیک ژ وان زه حمه تا ده ربازببنا وی لسه ر
ده فی شیرری هوسی را لده ری کونجا ده هبه یی دا . پاش شه ری
دوو شیریت مروف خور دکه ت . وه سا دیاره لنگ وی کوسه ری
خو نه چه مینیت به ران بهری هیزا نه فینی . پاش بن چنگلیا
ده هبه یی دکه ت «میلیاجان» سه رکه فتناوی ده می دل به را خو

گریدای دبینیت هه لده ت و ب هیز دکه فیت هنگی نه و دبیته چیا و
ده هبه دبیته نهال لبر بیا ...^{۳۲}

که له ک جارا نه ف که نکه نه قاره مانه ، دا که نه گره ده می
کو ده زیی نه فینی خاف و زراف دبو . وه سا ددانا کو نه و
بی جارهی رهنگی کی وه فاداری یه و وه فاداری ژی سیماهی
میرانی یه . نه وان وه سا نه ژمارت نه وی نه شیت حه ز که کی
بکه ت دیاره چه خاسیه تیت میرانی یی لده ف نینن له و ما چ که دلی
خوناده نی . من دفتی رو هن که م به ری نه وه کی فی کافی بوژن
لدویف مانی دونیایی و هه یاتی یی نه دکه ریان لی لدویف میرچاکی
و عه گیداتی یی و په هله وانی دکه ریان نه خاسمه هه گه ر که یا
جوان با یان نافی خو هه با . وان ژی فیله ک هه بو ده ست نه ددا
کو که نجی په هله وان حه ز که کی پیفه تر بکه ت ، چونکه
خاسیه تا وه فاداری نامینیت ل نه ک وی و ژبه ر هندی هه گه ر
نه که هشتبانه نیک دا میرک دین بیت یان ره زیل بیت یان خو که ته
توبه داره ک ریه سه ی و . میژوا مله تا یاپره ژ فان نمونا
نه خاسمه پیش په یدا بونا نامیره تی .

رومیو جولیت . هه ردوو خودکوژن . مه م وزین هه ردوو
دمرن خه ج سیابه ند .. سیابه ند دمریت خه ج خودکوژیت ..
شرین و فرهاد مجنون لیلی . جمیل بثینه . یوسف زله یخا .
ماجد ولین .. هتد

ل ده می من چپروکا له علیخان خاندی بومن رو هن تر
لی هات کوملله تی کورد ژی ژ فی چه ندا مه لسه نه فینی گوتی
بی بی سه میان نینه نه وی ژی شه مالکا دلاری ب سوزو
په یحانا یا هه لگری بهایی فیرسی یی و په هله وانی دگل میرانی
بی ب ریفه بری و . ده می من له علیخان د خاندن نه ز شیم
بزفرمه هوشی خو کو نه ف چپروکه توز که تیه سه ر وه کی که له ک
چپروکیت جیهانی یه بی د کو ده نکه کی فره ل جیهانی
وه رگرتی .

چپروکا «ماری دی فرانس» میرخانها نه قلمی «شامبانی»
روی دانا وی ساللا 1127 ز ژبه ره فکرنا نفیسه فانی فرهنگی
«نه ندری» میرخانم دی فرانس په ری له عه کا قه شه نگه .
دکه فیته ناف ته فنی نه فینا به هله وانه کی میرچاک هه تا کو هه ر
دوو دجرائی نه فینی دا دسوژن و دبنه چرایه ک بو په لاتینکیت
شه فا تاری ...^{۳۳}

نوکه ژي د گال نه فینا خوبی ... نه فینا که فیت به فری .
 سیسن و هه لالیت بن که فشی شه نکه چیا . که زی و بسکیت
 بادای . به حره چافیت ب ره شه به ختی هه سنا غای فه
 کلدای . تسلیت نازک و دریز . قرك شویشه و گرده ن موری .
 رهوشا دولو نهالیت شه نکه کوردستانی . له علیخانا گوڤه ی .
 ناهه زه لالا کانیا فه نه را کوچک و دیوانا . فیشه کا تفه نگا
 شورپه شگړا و وه لات فیبا خالا سوز و په یمانا . سه رکیشا
 کاروانی نه فینی . هوزانا لاوو دلنازه شاعیرا . خودیکا خه ملا
 په ری و زهریا پوشیا سه ریټ بویکا لعلیخانا گوڤه ی . له علی هر
 ژ نافی خودیاره که جوانه و هیژایه و له عل = واته «عقیق»
 ژبه ریټ بهاو گرانه یان ره ننگسوره مه لایی جزیری دبیزیت
 ما ب له علین جانفه زا نافی مه بینیت جاره کی
 «بالدعا بلغ حیاتی لسلمی یا برید ..»^{۳۰}
 نه فینا له علیخانی چه و ابو .. ؟ په ری کچا کورد . د لی
 وی ئاوازی نه فینی لی ددهت ده می جوانه هه سن دبینیت . لی
 لهیره یاهیزایه نه م ب نه فینا لاوی کورد دا . بچین .
 هه سن - هر بخو دیاره که نجه لاهه هه می هسن و
 جوانیه هه ره کی ژچیروکی دیاره ..
 « ... کورپی زهینب خاتونین . خارزایی جانگیر ئاغای
 چه ند دل چه زبکه ت هند یی لاویو .. خړو شیرین بو . وه کو
 گوکه کا زیری بو وه کی هه یقال چاردی بوو .»^{۳۱}
 هه سن نه شیا ل وه لاتنی خو لناف ئیلو عه شیره تیت
 خو ، میرانیا خو بکه ته چرای نه فینیا روغن لناف تاری
 قولاجکیت دلی کچه کا واری خو هه سن نه فینه کا مه زن لناف
 دلی خواهه فیرترش دکر لی نه دزانی وی هه فیری دی ب ته نیرا کی
 فه ددهت دا نانه کا که رم ژی بخوت . دفا ئیک بیت سوزو په یمانا
 بده تی ب شیت پنجه کی د هیتینا دلدرایی دا بکه لیت یا کوه می
 عه کید و فارس د که ما وی دا که لین . هه می که س نه د شیان
 دلی شه نکه خانما دیل و به ندکه ن تنی فیرسیت زهد بادای و .
 ژبلی فی تشتی میله تی کورد خاصیه ته کا دی ژی دفا دگل
 په هله وانی ی هندیکه کوردستانه باغه کی جوانه هه ر چار
 هه یامیت سالی دگر نژیت . تقیا نه و په هله وان و نه و دلبر د بی
 به هر نه بن ژجوانینی جوانیا میری کورد نه که ره کا سه ره کی تیت
 بودیل کرنا دلی کچا کورد . ژبه ر هندی نه فینا هه سن که ته دلی
 له علیخانا گوڤه یی بو جارا یکی بی ی کو تشته کی ژ میرانیا وی

بزانت .

بوچی هه سن چو کچ ل وه لاتنی خو نه فیان .. هندیکه .
 میره - چه زرته کی ی و بلنداهی دکه ت و تشتی ب ساناهی
 شانازی بی ناکه ت هه سن زگورده که سانیت وی دبیزنی ژنه کی
 بیله هندی مروفتی مسافره وه کی دارا هشکه نه سیپه ره نه
 به لکه .. کچیت دوانزده عه شیرا بود ئیننه ده ری قه سری دا
 بخونیکه هه لبریزیت لی ژ سیه د کچا که س دلی وی
 ناقوتیت .. ل من وه ره هه گه ر نیکی ژوان کچا خو ل مال ئاسی
 کربا و گوتبا ما هه سن چه نه ز بووی بچم .. نه ز دبیزم دا دلی
 وی که فتی ودا بخو خازیت . لی نه فه چی نه بو هه سن دفا
 مغمه ره کی بکه ت دا تاما نه فینی ژی بهیت هه سن رابو ریکا
 دریز و ئالوز گرت . که هشته گوندی گوڤه یی به ری له علیخانی
 ببینیت - نه فینا وی دولی دا په پید ابو چونکه پیره میری به حسیت
 وی کرن که هنده که نج هاتنی شوی بی نه کر هنده یا جان
 هیژایه و- مروفت داخبار دبیت ب گوتنا خه لکی بو هه سن
 خوشه چونکه دی ژدهستی هنده کا ئینینه ده ری و پشتی هنگی
 به ره می ریکه کا دیرو ده رازه . هه ر وه سا کچا ماقیله کی
 هه قبه ری وی به . سه ییدا مصطفی دبیزیت ^{۳۲}

«هه سن ژ دویر به ری خو دایی کو بره کا کچکا لسه ر
 باننی قه سری یی به ری خود ددهنه عه ردا و یی دکه نن لی
 له علیخان دناف دا وه ک تیروژکا روژی هه کول شویشه ی ددهت
 یادیاره وه ختی چافیت له علیخانی و هه فالیت وی ف هه سن
 ئاغای که فتین هه می دلگرتی بون و که فتنه عه ردی .. له علیخان
 هوشیار بو هه فالیت خو راکرن گوت :

نه ری نه فه مه چ بو نه م هوسا که فتین .. ؟»

پشتی دارا نه فینی سه ری خو ژعه ردی هه لدای . که فته
 بهر ته نکافی و ئالوزیا وه کی په هله وانیت جیهانی . لی ئالوزییت
 وی ژچه رگی مله تی کوردن نه داخباریا بیهانیا په ... ئالوزیا وی
 هه فرکن ژن باب وصادق . نه م کورد دزانی زولما ژن بابی و
 حیل و تله پیت وی ژن باب ئاسته نگا مه زن د ریکا سه ره که فتنه
 نه فینا دروست ل ده می دکه فیت ناف به را هه ردو دلا و ژیک د
 په رتینیت هه سن ، جوانه . زیره که . مالداره . هیژایه چو
 ئاسته نکه نه شین خود به ژنا وی ب پهن تنی ژن بابا کافر باب مه
 دیت ل ناف ئادابیت بیهانی وه کی یوروی و عه رمی . ئاسته نکه
 جودانه . مه جنون لیلی .. هه فرکی وی موره د، جوانتر بو .

هه یی تر بو ماقیل تر بو .. دیسا لانسیلو هه فرکی وی ب هیزو مالدار تر بو . لی دلداره په هله وانئ کورد هه می گافا جوانی و هیزوشیان هه ر دوو هه بون . مه می و هه سن و دهرویشی عه بدی .. سیابه ندی سلیقی و فراهادی چیاسم .. هه فرکی فان دلداره په هله وانا زرافه کرن و عه ده تیت ملله تی کوردن فان عه ده تا هه فرکیا کری دگه ل خو بسوژیت سوزگر و په یمان بهر وژیان یارو دل نازید کورد هه فرک دووسه ره کیه . دووقولیه . کورمامه . کورخاله .. کورمه ته عه شیره ته .. نه خته . هه ژاری وژی نه هاتنه پاشی کیم تی که هشتنه .

په لا نه فینا هه سه ن و له علیخانئ هنگی سور دبیت و دشارییت ده می کوژیکه دبن هه تا کو هه رپینچ هه سیانیت هه سوی دهینه برین ژ جیهانا سروشتی و مادی نه رهنگا دبینیت . نه تام و دهستا دزانیته نه گو هه لی دبیت ب تنی جیهانا وی دبیت له علیخان لقی په یسکی مروف دگه هیته کلوقاندکا په ید ابونا مه به ستا خوب زانینا مه نه م دبیزینی دیناتی و .. هه ر تشته کی د زه مینی دا راستیه ک یا هه ی پشتی بزافی مروف دگه هیته وی راستی تی و نه و نه فینی گه ریانه ک بو لدویف راستی تی . لسه ر جیهانی دیار نه بولی ده می کوهه ردوو مرین د وی ریکی دا دیار بو کوراستیا راست مرنا تشستی یه و . مرن ب دیتنه کا فه لسه فی - بونه یانکو زانا گیانه کی دیه . چونکه مروف دزفریته جیهانا خویا راست نه و کو مروف ژی چی بوی .

هه سه ن دشیا ریکا نه فینی ب گهوریت - به رسنگی ژن بابی و صادق ئاغای بگریته و بیژیت له علیخان بو منه کوره بیت - شل بیت نه باش بیت - لی وی نه فیا ریکا خراپ بگریته سه خمه راتی نه فینا دلی خو چونکه هندیکه دلدارن نه فین په رستن نه وان ریکه کاکرتی ریکه کا باقر و بزین دژی نه باشینی و هیزیت خرابیی . وهکی تاقه بی کرنه کی وی دشیا - موقفی - له علیخانئ بزانی به ران بهری نه فینا خو .. دشیا نه و نه فینی ژهر دوو لایقه مه زن ببیت و ره هیت خول جهرگی وان دا کویر بیهت و . کوشتنا ژن بابی نه سه خمه راتی ستاندنا دل به را خوبو چونکه دزانی هه ر یاچوی و نه وه نه گه را خرابیی لناف به را سی مروفا و خیانه تیا وی ناشکه را بو . فیجا تقیا بیته کوشتن . داببیه هویه کی - ماددی - بو هیلانا وه لاتی خو و میرنیشینی .

خرابی و قه نجی د جیروکی دا

د که فندا ملله تی کورد بهری هه می ملله تیت جیهانی ب هیزیت مه زن حه سیا کو بی فی زه مینی ب ریقه دبن . نه وی وا ته خمین کر که نه ف هیزه یه زدانن و تقیا مروف لدویف وی یه زدانئ پاک بجیت .. چمکی ژیان د عه سلئ خودا قه نجیه و . چی که سی قه نجی تی ترخان بکه ت بو مروفا به تی تی دی که هیته یه زدانئ پاک .. یا کو دبیت به هشت و . نهوژی فه لسه فا «پراگماتی» دبیزیت گه ردون کومه کا یاسایانه «قوانین» و هه می تقیا بیته دانان دگهورین بو باشی و خزمه تا مروفا ن .. مه بهری نهوگوت هیزا خرابی تی که به ران بهر قه نجی تی کاری خودکه ت دا تاما وی قه نجی تی خوشتر لی بکه ت یانکو هه تا نه خوش نه بیت خوش نابیت .

هه سه ن ئاغای میره ، جوانه . ب هیزه . پاقره . دشیا کچه کی ژناف ئیلا خو هه لبیزیت که سی هه فرکی دگه ل نه دکر . هه سه ن ده می کو وه غه ر کری نیشانا «صور» هه لدبیت بو مال ویرانیا ته ختی خوی ئاغاتی تی چونکه ئاگری خرابی تی بی هه لبولدور و پشتیت وی . صادق ئاغای هه فرکی وی یه . هه قالی خرابی تی کوری ژن بابی کریته . چقیله ، لیف عنجوله . هه ر وه سا نه وژی ئاغایه ئانکو هه ردوو هیز به ران بهری ئیکن . یا ژمن فه هه گه ر صادق ئاغای لفقیا به ریف باشی تی و نه وی شوینا هه سن ئاغای . فی سه رها تی تی جهی خو وه رنه دگرت چنکو هه سه ن نه بی خرابی تی بو نه م هه می دا دگه ل هه سه ن بین .

مه دیت چه وا خرابی تی هیلا قه نجی بجیته وه غه ری لیلفیت هه سه ن چوله علیخان خازت ب سانامی چنکو نه گه ریت جیهانی به ره هفن . زیر ، پاره هه می تشت لی ده می کو نه و قه نجی دیتیه ئاسایه ک بو راستی تی هنگی خرابی رادبیته سه رهی خو و ئاگری لبن باشی تی هه لدکه ت . هه قالیته وی صادق وژن باب نه وانا له علیخان ژدهستی هه سه ن ئینا ده ری خرابی ب سه رکه فت به لی بوچی .. ؟

لهیره هه قالیته خرابی تی دوو بون بی باشی تی ئیک بو ته نها هه سن بو هه که ر هه سه ن وه کی هه می جیروک و سه رهاتی تی جیهانی هه قاله ک بخوه لبزارتیا نه وه فال داشیت مرزا فاطما خاتونینی و دارهوا وی ف هه سه ن را گه هینیت و خرابی تی هند په نجیت خود دلی پاکی تی دا نه د برنه خاری . مینا مه م وزینا که به کروک و میر هه فال بون دژی مه می تاژدین هه فال ته رازی راست نابیت هه تا کو هه سه ن ژن بابا خو دکوژیت به لی وی

کوشتنی قوربانی دفت چنکو کوشتن نه ب ساناهیه . کوشت
تهنگه زاری جیهانی بو بهایی وی کریاری پاشی تیت دا قانینا
قهنجی ب دوماهی بینیت ته رازیا خو دروست بکته دگهل
صادق ناغای مرنا وان ژی مه گوت راستیا راست گه هشتنه کا
شرینه لنک وانا وبله زهت کرین ژماره تیته دانان چنکو ب هزرو
بیریت میلیه تیت پوژه لاتی هه گه ر مروف لجیهانی مرز بیت و
نه گه هیته وی مرازی وه کات لپن دونیایی دی گه هیته .. ؟
لهیره پرسیار تیته کرن - هندیکه - حه سه نه تایی
پاشی بو بوچی ژن باب کوشت .. ؟ یان بوچی بهری هنگی
نه دکوشت یان کوتبا وی نه ز حه ژ دلبره خودکهم
چه ابیت ... ؟

لهیره .. حه سه ن مروفه کی باشه پاقره دفا بهران بهری
راستی راوه ستیت نه بریارا بدهت سه ری - بیهانا وی یا
فه ره یه .. دفت نه فینا له علیخانی ب خود دل دا مه زن بیت و
بزانیته کانی دفت یان نه ؟ پاشی دفا نه نیه تا ژن بابی ژی
بزانیته و ژبه ر که سانیت دورپشت خو نه دفا ژن بابی ب
کوژیت بی نه گه ر مو ... لی دهمی کوه می تشت ناشکه را بی
ژنویکا سه ری خرابی بری و .. نه و کوشتن نه کوشتن
مرو فی یان که سانه کی بو کو دبیزنی فاطما لی کوشتن خرابی
بود قالبی وی دا . دبیت دل وی ژی لدیف نابیت .

دهنگی وی د نه ده بیاتی دا

هندیکه حه سه نه ب تنی کریاره نه هزر و بیره یان
فه لسه فه یه که د ژیا نا چانی خودا کو نه و فه لسه فه گه هاندیه
که سیته بدویف خو . مه حه سه ن نیاسی ژ کریاروی . لی نه م
نه شیا بن سیماهی وی بنیاسین و هزر و بیریت وی ژبه ر بکه بن
هه تا کو جو باوه ری نه بون بهران بهر ژیا نا خو ژبلی حکمی ره فینا
وی بو سروشتی . نه فه ژبه ر چبو .. ؟

چنکو هیشتا نه بیه مروفه کی جودا ژ مروفیت کومه لی چ
گرفتاری چاره سه ر نه کرن چ په ند و بیردوز نه دانان چ ناغاهی
نه بلند کرن هه تا چونا وی بو چولی مه نه زانی مرزا وی بی
چبو !! ژبه ر هندنی «که سانه تیا وی» نابیته عالمی و ب بیته
نمونه بو هنده سه ره اتیت مه .

قیس بن الملوح یان مه م وزین نه وژی وه سا بون لی دهمی
هاتیه وه رگپران لسه ر نه زمانه کی دی تر عالمه میاتیا خودیت

قیس دینه مروف شاعری فارسی «نظامی» وه رگپرا سه ر زمانی
فارسی ب نافداری «لیل و المجنون» تازه بو مروفه کی جیهانی و
نه دیب دوست بیهانی هه می نوکه وی د نیاسن ب ناغی دینی
له یلایی و احمد شوقی نه و کره شانوکه ری قیس و لیل . نانکو
ساغر نییدی جهی خول دل مروفیت نه دیبا کولا چونکه شه وقی
لف لقیه کا تازه دایی کره خودان فلسفه و بیروباوه ر و ریکا
صوفیاتی چو چنکو دیتنا خویا تاییه تی یاهه ی د ژیا نی دا ...^{۱۱}
هه گه را نفیسه فانه کی کورد چیروکا هه سن و له علیخانی
ب نافه روک و روخساره کی هونه ری دانابا و نفیسیبا . دابیته
ریکه ک تاییه تی و پاش دا عالمه میاتیا خو وه رگریته . لی مخابن
نه ف که سه به زره دبیت لناف گولیت له علیخانی دا .

یاراستی هه گه ر مروف فی سه ره اتیتی ب دریزی
شروفه که ت دی گه له ک فه کیشیت . یاب مفا نه وه ژبیرنه که م ل
دیماهی کو که له ک کریاریت هیژا دیارد بن بو مه کو ملله کی کورد
د چ په یسک دا بو ژ پیشکه فتنی دا . خزینت زیبا - قه سر و
قوسیر ده ست فه ملا کچکا . خودیکت زیبه قی لبر به ژنا خو
ددانان و ب سه داها هه سپ و ماهین زین دکرن . دیسا
حوکم داریا ژنا کورد و ریکه فتننا ناخفتنا وی . هه روه سا که له ک
فیل و زارفه کرییت کومه لی کوردی . وه کی زولما ژن بابی
ونه حه زیا وی . دیسا ریکا ژن نینانی نه خت فه برینی و پاره
خارنی ..

ل دیماهی بی دیماهی من هیثیه

سوتنیا دل سوزدار و په یمان گرا هندانه که ن . ریکت
قوربانی باب و باپیریت مه بینه خه تیر و مه شخل بو ده ست و
داری مه بی نالوز و تاری

ژیدهر

- 1 - الاغنية الفلكلورية في العراق عبدالامير جعفر ل 13
- 2 - الادب المقارن - محمد غنيمي هلال ل 191
- 3 - الادب المقارن - محمد غنيمي هلال ل 195
- 4 - الادب المقارن - د. محمد غنيمي هلال ل 193
- 5 - ديوانا جزيري ل 201
- 6 - چيروك ل 5
- 7 - چيروك ل 13
- 8 - الموقف الادبي - د. محمد غنيمي هلال